

1534 Waterschap De Koningsoordpolder, (1714) 1748-1937

- INLEIDING
- INVENTARIS
- 1 Stukken van algemene aard
- 2 Stukken betreffende afzonderlijke onderwerpen
- 2.1 Opheffing
- 2.2 Bestuursinrichting
- 2.3 Bestuur
- 2.4 Hulpmiddelen taakuitvoering
- 2.4.1 Personeel
- 2.4.2 Archief
- 2.4.3 Financiën
- 2.4.3.1 Belastingen/heffingen
- 2.4.3.2 Verantwoording
- 2.4.3.3 Geldleningen
- 2.4.3.4 Overige stukken
- 2.5 Taakuitvoering
- 2.5.1 Keur
- 2.5.2 Beheer en onderhoud van waterstaatswerken
- 2.5.2.1 Waterbeheersingswerken
- 2.5.2.2 Waterkeringen
- 2.5.3 Wegen

INLEIDING

1534: INVENTARIS VAN HET ARCHIEF VAN HET WATERSCHAP DE KONINGSOORDPOLDER, (1714) 1748-1937

door Drs. J. Hopstaken

Regionaal Archief West-Brabant, 2002

INLEIDING

Historisch overzicht

Naar alle waarschijnlijkheid werd de Koningsoordpolder in 1699-1700 bedijkt en dankt de polder zijn naam aan de toenmalige heer van Prinsenland, prins Willem III van Oranje, die behalve stadhouder in de Republiek tevens sinds 1688 koning van Engeland, Schotland en Ierland was. Over de achtergronden van de inpoldering en de vroegste geschiedenis is door het verloren gaan van de oudste notulenboeken weinig bekend. Wel is duidelijk dat in de Koningsoordpolder net als in de Dintel- en de Willempolder de invloed van de domeinbeherende instellingen altijd groot is geweest. De dijkgraaf is vrijwel altijd de rentmeester van de domeinen. Hij wordt bijgestaan door een tweetal gezworenen en een secretaris-penningmeester. De gezworenen worden gekozen door en het liefst uit de stemgerechtigde ingelanden. Omdat het aantal ingelanden in de negentiende en de twintigste eeuw altijd heel laag was (tussen vier en zeven) treden regelmatig bestuursproblemen op. Ofwel treden tegen de geldende provinciale waterschapsreglementen in pachters of verwanten van ingelanden op als bestuurslid, dan wel fungeerde als een soort noodmaatregel de rentmeester van het

Kroondomein als voorzitter van de vergadering van stemgerechtigde ingelanden, met assistentie voor de dagelijkse gang van zaken door commissies van bijstand en - van toezicht. Net als in de Dintelpolder veranderde in de 407 hectare grote Koningsoordpolder niet zo erg veel. Vermeld kunnen worden een dijkbreuk in 1709, de aanleg van de dichtingsdijk van de Roosendaalse en Steenbergse Vliet in 1823 en de verhoging van de zeedijk in 1838. Van belang was ten slotte nog de inpoldering in 1883 door de Belgische familie Della Faille de Leverghem van de Driebroederspolder ten westen van de Koningsoordpolder, waardoor de zeedijk van de Koningsoordpolder tot slaperdijk werd en de polder veel veiliger kwam te liggen. Dat laatste bleef zo althans tot 1936 toen de Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant tot de slotsom kwamen dat de zeedijken van de onbeheerde polders in de gemeente Dinteloord en Prinsenland in een minder gunstige toestand verkeerden. De Staten achten het billijk dat ook de achtergelegen polders zouden bijdragen in de kosten van het noodzakelijke dijkherstel en om tot een goede uitvoering hiervan te komen besloten zij de betrokken polders samen te voegen in een nieuw waterschap. Voor het waterschap de Koningsoordpolder betekende dat in augustus 1937 opheffing. Alle rechten, plichten en taken werden overgenomen door het waterschap de Volkerakpolders.

Archief en inventarisatie

Het beheer van het archief was tijdens de vorming een zaak voor de secretaris omdat de dijkgraven vaak buiten Dinteloord woonden. Na de opheffing van de Koningsoordpolder werd het archief samen met dat van de Dintelpolder gedeponereerd in een kist op de zolder van het huis van de secretaris van het waterschap de Volkerakpolders. In 1960 werd het archief herordend volgens de code van de Unie van Waterschappen en gedeponereerd in het gemeentehuis te Dinteloord, waar het tot de overbrenging naar het Streekarchief Nassau-Brabant in 1992 bleef berusten.

Het archief is zeer zeker niet volledig bewaard gebleven. Zo spreekt de secretaris-penningmeester in een brief aan de dijkgraaf uit 1861 over een resolutieboek dat begint op 21 juli 1741, maar dat nu niet meer werd aangetroffen. Ook vele andere stukken moeten echter verloren zijn gegaan. Tijdens de inventarisatie is er vrijwel niets vernietigd. Het archief bestaat voornamelijk uit een serie rekeningen met bijlagen, een tweetal notulenboeken en een klein aantal losse stukken. Een groot deel daarvan was in een eerder stadium reeds voorlopig beschreven door Th.C.M. Noordermeer. Verdere definitieve beschrijving en ordening aan de hand van het standaardschema geschiedde door de inventarisator. De omvang van het archief is 1,25 meter.

Lijst van dijkgraven, gezworenen en secretaris-penningmeesters van de Koningsoordpolder

Door het ontbreken van stukken uit de eerste helft van de achttiende eeuw en door hiaten in de notulen en de serie rekeningen en bijlagen uit de periode daarna kan de onderstaande lijst niet volledig zijn en moet af en toe met onzekerheden genoeg worden genomen.

Dijkgraven

1715? Willem van Hogendorp
1719 D. Dingmans
1737 Johan Swrijters
1747?-1752 Samuel Dingmans
1753-1760 Johan van de Leur
1761-1762 Adriaan Bane
1763 Adriaan Sebastiaan van Fenema (provisioneel)
1764-na 1780 Jacob Creyghton
1794?-1796 W.N. Maclaine
1797 L. Tesquier
1800?-1810 W.G. van der Grijp
1810-1813 P. Buijs 't Hooft
1813 Charles Kirwan
1815-1831 J.H. Woldringh
1833-1836 mr. Nicolaas Witsen Elias
1836-1864 jhr. mr. Pieter Six
1864-1897 Dirk Schilperoort Jzn.
1898 Adriaan Verstraate (wel gekozen, niet benoemd)

1899-1907 G.A.M. Groeneveld
1907-1921 A.A. Verstraate
1921-1933 G.A.M. Groeneveld
1933-1937 H.R. Tutein Nolthenius

Gezwoenen

1719 Cornelis Langeweg
Adriaan Segboer
1748?-1777 Cornelis Kostermans
1748?-1755 Cornelis Langeweg
1753-1797 mr. J.M. de Beaufort
substituut 1753-1766 Herman Segboer
substituut 1766-na 1780 Pieter Jiskoot
1762-1768 Adriaan Sebastiaan van Fenema
substituut 1766-1768 Matthijs Fuykschot
1769-na 1780 Jacob Zeedijk
1778-1804 Herbert Vriens
?-1794 J.D.C. van Marle
1794?-1799? Willem Klercq
1797-1808 M. Burgers
1801-1804 J.A. Creyghton
1803-1845 J. Jiskoot
1804-1897 L.J. Vriens
1807-- Cornelis Mol
1809-1813 D. Schouten van den Bergh
1813-1861 Jacob Schilperoort
1854-1891 Adriaan Bogers
1861-1864 Dirk Schilperoort
1864-1874 Simon Breure
1874-1888 Jan Vogelaar
1888-1898 Adriaan Verstraate
1891-1915 Leendert Vogelaar JPzn.
1898-1919 P.W. Vogelaar Szn.
1915-1917 M. Vogelaar Mzn.
1917-1921 Jan Breure
1919-1921 J. Maris Czn.

Secretaris-penningmeesters

1747-1797 mr. J.M. de Beaufort
substituut 1747-1752 Samuel Dingmans
substituut 1753-1760 Johan van de Leur
substituut 1761-1762 Adrianus Bane
substituut 1763-1764 Adriaan Sebastiaan van Fenema
substituut 1764-na 1780 Jacob Creyghton
substituut 1794?-1797 Willem Klercq
1797?-1799? Willem Klercq
1800-1804 Jan Alexander Creyghton
1805-1845 Joost Jiskoot
1845-1874 mr. G.Ch. Struijk van Bergen
1874-1880 W. Smits
1880-1905 D.C.F. Herselman
1905-1917 A.A. Herselman
1917-1937 A.S. Vroon

INVENTARIS

1 Stukken van algemene aard

1. Register van notulen van de stemgerechtigde ingelanden en van het dagelijks bestuur, 1807-1908, tevens bevattende minuten van uitgaande brieven, 1815-1908 en van bekendmakingen, 1862, 1877, 1907-1908. 1 deel

2. Register van notulen van de stemgerechtigde ingelanden, 1909-1937, van het dagelijks bestuur en van de commissie van bijstand, 1921-1932, en van de commissie van toezicht, 1922-1925, tevens bevattende minuten van uitgaande brieven, 1908-1928, en van bekendmakingen, 1909-1936. 1 deel

N.B.: Los inliggende: agenda's voor de vergaderingen van de stemgerechtigde ingelanden, 1934-1936.

3. Notulen van een vergadering op 18 mei 1904 van het dagelijks bestuur en de stemgerechtigde ingelanden, 1904. Concept. 1 stuk

4. Brieven van de rentmeester van het Kroondomein aan de secretaris-penningmeester betreffende het opstellen van de notulen, 1906, 1913. 2 stukken

5. Convocatie's voor de vergaderingen van stemgerechtigde ingelanden op 16 mei 1923 en 16 mei 1928, met een uittreksel uit de begroting voor 1923/1924 en met agenda's, 1923, 1928. 2 stukken

6. Brieven aan de rentmeester van het Kroondomein te Breda met voorstellen voor de agenda van de vergadering op 22 mei 1931 van de Commissie van Bijstand, 1931. Doorslagen. 2 stukken

7. Circulaire van de landdrost van Brabant met mededeling van het Koninklijk Besluit van 20 december 1807 om voortaan enkel de nationale taal te gebruiken in schriftelijke stukken, 1808. Gedrukt. 1 stuk

8. Stukken betreffende de aanleg van een tabellarisch overzicht van de waterschappen voor Gedeputeerde Staten, 1876. 1 omslag.

2 Stukken betreffende afzonderlijke onderwerpen

2.1 Opheffing

9. Stukken betreffende de opheffing van het waterschap en de daarmee samenhangende oprichting van het waterschap de Volkerakpolders, 1936-1937. 1 omslag

2.2 Bestuursinrichting

10. Stukken betreffende het vaststellen en wijzigen van het bijzonder reglement, 1862-1864, 1899-1911. 1 omslag

11. Stukken betreffende het ontwerpen van een huishoudelijk reglement, 1864. 1 omslag

2.3 Bestuur

12. Onderhandse akte waarin J.M. de Beaufort te 's-Gravenhage als gezworene van de Maria-, Willems-, Koningsoord- en Dintelpolders aan Pieter Jiskoot machtiging verleent om voor hem in die functie op te treden, 1766. 1 stuk

13. Besluiten van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant betreffende de benoeming tot dijkgraaf van mr. Nicolaas Witsen Elias en jhr. mr. Pieter Six, 1834, 1836. 2 stukken

14. Stukken betreffende de voordracht, benoeming en bezoldiging van dijkgraaf en gezwoeren, 1846-1936. 1 omslag

15. Staten van stemgerechtigde ingelanden, c. 1880 -1890, 1920, 1921/1922, 1922/1923, 1935/1936 - 1937/1938. 1 omslag

2.4 Hulpmiddelen taakuitvoering

2.4.1 Personeel

16. Stukken betreffende de benoeming van de secretaris-penningmeester, 1859-1882. 1 omslag

17. Stukken betreffende de inning van de premies voor de sociale verzekeringen en het pensioen van het personeel, 1914, 1933-1937. 1 omslag

2.4.2 Archief

18. Circulaire van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant betreffende de bewaring van archieven, 1884. Gedrukt. 1 stuk

2.4.3 Financiën

2.4.3.1 Belastingen/heffingen

-. Kohieren van het dijkgeschot, 1799-1815.

N.B.: zie archief 1531 Oude Prinslandse Polder inv.nrs. 126-127.

-. Bekendmaking van W. Klercq, penningmeester van de Koningsoordpolder, de Dintelpolder en de Oude Prinslandse Polder, dat hij op bepaalde tijden zitting zal houden voor de ontvangst van de polderlasten, 1801.

N.B. :zie archief 1531 Oude Prinslandse Polder inv.nr. 89.

19. Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant met mededeling van het Koninklijk Besluit van 7 juni 1819 lett. S3 betreffende de taxatie van het zuiver belastbaar inkomen van de ongebouwde eigendommen, 1819. Gedrukt. 1 stuk

-. Staten van ontvangen dijkschotten over de jaren 1830 -1842, opgemaakt 1830-1844.

N.B.: zie: archief 1531 Oude Prinslandse Polder inv.nr. 128.

20. Brief van dijkgraaf jhr. mr. P. Six te Roosendaal aan penningmeester en gezwoeren J.Jiskoot over het opmaken van een kadastrale kaart, 1840. 1 stuk

21. Circulaire van de controleur-boekhouder bij de Provinciale Bewaring van het Kadaster aan de besturen van de Koningsoordpolder, de Dintelpolder en de Oude Prinslandse Polder met aanbieding behulpzaam te zijn bij de opmaak van de registers van landeigenaren, 1840. 1 stuk

22. Uittreksel van de kadastrale aanwijzende tafel van de gemeente Dinteloord en Prinsenland sectie I Koningsoordpolder, afgegeven aan J. Jiskoot, 1841. 1 stuk

- Brief van L.A. de Haan te Breda over de kosten voor en het toezenden van uittreksels van kadastrale plans en tafels van de Koningsoordpolder, de Dintelpolder en de Oude Prinslandse Polder, 1841.

N.B.: zie archief 1531 Oude Prinslandse Polder inv.nr. 93.

23. Register van dijkschot, opgemaakt in 1841 en bijgehouden tot in 1877. 1 deel

24. Stukken betreffende het bezwaar maken door het bestuur tegen de herziening van de belastbare opbrengst van ongebouwde eigendommen, 1884. 1 omslag

25. Kohieren van de omslag over de jaren 1886, 1899, 1900, 1902, 1903, 1920/1921 -1924/1925, 1935/1936-1936/1937. 1 omslag

26. Legger van de hectaretalen, opgemaakt c. 1910 en bijgehouden tot c. 1937. 1 deel

2.4.3.2 Verantwoording

27 -188. Begrotingen, rekeningen en bijlagen over de jaren 1748-1937/1938. 162 omslagen

27. 1748

28. 1751. Bijlagen

29. 1752

30. 1752. Bijlagen

31. 1753

32. 1753. Bijlagen

33. 1754. Bijlagen

34. 1755

35. 1755. Bijlagen

36. 1756

37. 1756. Bijlagen

38. 1757

39. 1757. Bijlagen

40. 1758. Bijlagen

41. 1759. Bijlagen

42. 1760

43. 1760. Bijlagen

44. 1761

45. 1761. Bijlagen

46. 1762. Bijlagen

47. 1763

48. 1763. Bijlagen

49. 1764. Bijlagen

50. 1765

51. 1765. Bijlagen

52. 1766

53. 1766. Bijlagen

54. 1767

55. 1767. Bijlagen

56. 1768

57. 1769

58. 1769. Bijlagen

59. 1770

60. 1770. Bijlagen

61. 1771

62. 1771. Bijlagen
63. 1772. Bijlagen
64. 1773
65. 1771. Bijlagen
66. 1774
67. 1774. Bijlagen
68. 1775
69. 1775. Bijlagen
70. 1776
71. 1776. Bijlagen
72. 1777
73. 1777. Bijlagen
74. 1778
75. 1778. Bijlagen
76. 1779
77. 1779. Bijlagen
78. 1794
79. 1794. Bijlagen
80. 1795
81. 1795. Bijlagen
82. 1796
83. 1796. Bijlagen
84. 1797
85. 1797. Bijlagen
86. 1800
87. 1800. Bijlagen
88. 1801
89. 1801. Bijlagen
90. 1802
91. 1802. Bijlagen
92. 1803
93. 1803. Bijlagen
94. 1804
95. 1804. Bijlagen
96. 1805
97. 1805. Bijlagen
98. 1806
99. 1806. Bijlagen
100. 1807
101. 1807. Bijlagen
102. 1808
103. 1808. Bijlagen
104. 1809
105. 1809. Bijlagen
106. 1810
107. 1810. Bijlagen
108. 1811
109. 1811. Bijlagen
110. 1812
111. 1812. Bijlagen
112. 1813
113. 1813. Bijlagen
114. 1814
115. 1815
116. 1816
117. 1817
118. 1818
119. 1819
120. 1820
121. 1821

122. 1822
123. 1823
124. 1824
125. 1825
126. 1826
127. 1827
128. 1828
129. 1829
130. 1830
131. 1831
132. 1832
133. 1833
134. 1834
135. 1835
136. 1836
137. 1837
138. 1838
139. 1839
140. 1840
141. 1841
142. 1842
143. 1843
144. 1864. Bijlagen
145. 1883. Borderol
146. 1883. Borderol
147. 1886
148. 1887
149. 1899
150. 1900
151. 1901
152. 1902
153. 1903
154. 1904/1905
155. 1905/1906
156. 1906/1907
157. 1907/1908
158. 1908/1909
159. 1909/1910
160. 1910/1911
161. 1911/1912
162. 1912/1913
163. 1913/1914
164. 1914/1915
165. 1915/1916
166. 1916/1917
167. 1917/1918
168. 1918/1919
169. 1919/1920
170. 1920/1921
171. 1921/1922
172. 1922/1923
173. 1923/1924
174. 1924/1925
175. 1925/1926
176. 1926/1927
177. 1927/1928
178. 1927/1928. Bijlagen
179. 1928/1929
180. 1929/1930
181. 1930/1931

- 182. 1931/1932
- 183. 1932/1933
- 184. 1933/1934
- 185. 1934/1935
- 186. 1935/1936
- 187. 1936/1937
- 188. 1937/1938. Begroting

189. Kasboeken over de jaren 1874/1875-1936/1937. Met hiaten. 1 omslag

190. Stukken betreffende het opmaken van rekeningen en begrotingen , 1884-1919. 1 omslag

191. Processen-verbaal van kasopneming, 1906-1909, 1912-1937. 1 omslag

2.4.3.3 Geldleningen

192. Uittreksel van de boedelinventaris en de akte van scheiding en deling van de nalatenschap van W. van Someren te Rotterdam, waarin aan jkvr. P.E. Reepmaker een obligatie groot 4.000 gulden ten laste van de Koningsoordpolder toebedeeld wordt, 1766. Authentiek afschrift. 1 stuk

193. Concept-brief van J. Haart als executeur-testamentair van N. van der Hagen betreffende de eigendomsovergang van obligaties ten laste van de Koningsoordpolder, 1836. Met akte van schuldbekentenis van de Koningsoordpolder aan W. van der Hagen, 1828. Concept. 2 stukken

194. Stukken betreffende het aangaan, wijzigen, uitloten en aflossen van obligatieleningen, 1851-1935. 1 omslag

2.4.3.4 Overige stukken

195. Repertoires van aan zegelrecht onderworpen akten, 1821 -1848, 1857-1860. 1 omslag

196. Circulaires van het Heemraadschap van de Roosendaalse en Steenbergse Vliet met mededeling van Koninklijke Besluiten betreffende de omslag van de kosten van de afsluiting van de Roosendaalse en Steenbergse Vliet, 1838-1839. 1 omslag

2.5 Taakuitvoering

2.5.1 Keur

197. Stukken betreffende de keur of politieverordening, 1900-1908. 1 omslag

2.5.2 Beheer en onderhoud van waterstaatswerken

2.5.2.1 Waterbeheersingswerken

- Rekening gedaan door penningmeester Johan Swrijters over de buitengewone ontvangsten en uitgaven van en door de Koningsoordpolder, de Oude Prinslandse Polder, de Willemspolder en de Dintelpolder gezamenlijk voor het graven van een waterleiding naast de dorpsweg, 1714.

N.B.: zie archief 1531 Oude Prinslandse Polder inv.nr. ?.

198. Stukken betreffende het opmaken, wijzigen, vaststellen en afkondigen van de leggers van de waterleidingen, 1877 -1878, 1909. 1 omslag

199 -201. Leggers A van de waterleidingen, 1878, 1912, 1936. 3 omslagen

199. 1878

N.B.: Genummerd 1-14.

200. 1912

N.B.: Genummerd 1-5.

201. 1936

N.B.: Genummerd 3, 4, 6. In tweevoud.

202. Stukken betreffende de voorbereiding en uitvoering van de verbetering van waterleidingen, 1919-1936. 1 omslag

2.5.2.2 Waterkeringen

203. Circulaire van de gouverneur van Noord-Brabant betreffende het rapporteren aan het Departement van Binnenlandse Zaken en Waterstaat over noodzakelijk onderhoud aan waterkeringen, die niet onder het beheer van een dijk- of polderbestuur vallen, 1821. Gedrukt. 1 stuk

204. Stukken betreffende de aanbesteding van de verhoging en de verzwaring van de Koningsoordpolderdijk, 1838. 1 omslag

205. Brief van dijkgraaf jhr.mr. P. Six aan penningmeester J. Jiskoot ter begeleiding en toelichting van de aanwezige circulaire van de gouverneur van Noord-Brabant betreffende de inspectie van noodmaterialen en werktuigen in dijksmagazijnen, 1838. 2 stukken

206. Stukken betreffende het beheer en onderhoud van waterkeringen, 1863-1921. 1 omslag

207. Legger van de waterkeringen, 1905. 1 stuk

2.5.3 Wegen

208. Stukken betreffende het beheer en onderhoud van wegen, 1883 -1887, 1906, 1910, 1922, 1930-1936. 1 omslag